

Міністерство освіти і науки України

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АВТОМОБІЛЬНО-ДОРОЖНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до виконання курсової роботи
з дисципліни «Міжнародні економічні відносини»
для студентів спеціальності
292 «Міжнародні економічні відносини»

Затверджено методичною
радою університету
протокол № від

Харків ХНАДУ 2018

Укладач: К.П. Болдовська

Кафедра міжнародної економіки

Навчальна дисципліна «Міжнародні економічні відносини» (МЕВ) належить до нормативних дисциплін циклу професійної підготовки бакалаврів галузі знань 29 «Міжнародні відносини» за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини».

Метою викладання дисципліни є формування системи теоретичних знань, умінь і практичних навичок у галузі міжнародних економічних відносин, форм і механізмів їх реалізації і регулювання.

Предметом навчальної дисципліни є система міжнародних економічних відносин, що складаються між національними економіками країн світу в умовах інтернаціоналізації та глобалізації.

У результаті вивчення дисципліни у студентів сформується знання, вміння і навички щодо:

- теоретичних засад міжнародних економічних відносин; сутності і структури, закономірностей, тенденцій й особливостей розвитку, актуальних проблем міжнародної економічної системи;

- середовища й інфраструктури міжнародної економічної діяльності;

- основних форм і механізмів реалізації МЕВ, міжнародної економічної діяльності та ведення міжнародного бізнесу;

- аналізу тенденцій міжнародної торгівлі та руху факторів виробництва, кон'юнктури основних сучасних світових ринків;

- застосовування методів кількісного вимірювання наслідків різних форм міжнародних економічних відносин;

- принципів функціонування світової валютної системи і механізму міжнародних розрахунків;

- складання й аналізу платіжного балансу країни;

- інституційної структури і механізмів сучасної системи регулювання міжнародних економічних відносин;

- логіки, напрямків і форм, особливостей основних процесів розвитку сучасного світового господарства: інтернаціоналізації, економічної глобалізації та формування інтеграційних угруповань;

- оцінки й аналізу стану і тенденцій світогосподарських явищ і процесів, визначення проблем і перспектив участі України у них.

I. ЗМІСТ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Навчальним планом спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» передбачено виконання курсової роботи з дисципліни «Міжнародні економічні відносини».

Курсова робота з дисципліни «МЕВ» – це самостійно виконане студентом наукове дослідження визначених кафедрою проблем щодо розвитку міжнародних економічних відносин. Це вимагає від студентів творчого підходу, наполегливого пошуку, використання всіх отриманих знань, цілеспрямованості під час підготовки роботи.

Метою курсової роботи є перевірка засвоєння знань, отриманих шляхом самостійного опрацювання теоретичних питань із дисципліни «Міжнародні економічні відносини».

Курсова робота з дисципліни «МЕВ» складається з теоретичної і практичної частин. Перелік питань до теоретичної частини можна використовувати при підготовці до екзамену.

Методика вибору варіанту курсової роботи така:

– варіант теоретичної частини (номер теоретичного питання) студент обирає як перетин відповідного рядку і графі *таблиці 1* за двома останніми цифрами залікової книжки: за передостанньою цифрою вибирається рядок таблиці, а за останньою – графа;

– варіант практичної частини обирається відповідно до останніх цифр номеру своєї залікової книжки (*i* – остання цифра, *j* – передостання).

Приклад: номер залікової книжки – $\times\times\times\times 15$, – завдання: теоретичне питання № 16.

Творчий підхід до написання курсової роботи передбачає глибоке вивчення літератури з теми, оцінку різних трактувань питання, отримання аргументованих висновків. Розгляд теоретичного питання має спиратися на аналіз статистичних даних, взятих із офіційних джерел. Ці дані повинні бути відповідним чином оброблені і наведені у вигляді таблиць, діаграм або схем (із посиланням на джерело), а також піддані подальшому економічному аналізу.

Текст курсової роботи слід викладати логічно, але при цьому не допускати простого переписування його з літератури. Наводячи цитати, формулюючи певні запозичені положення, використовуючи статистичні матеріали з різних джерел, автор обов'язково повинен зробити посилання, а ці джерела надати у загальному переліку.

Таблиця 1 – Ключ до вибору варіанту теоретичної частини курсової роботи

-		Остання цифра залікової книжки									
Передостання цифра залікової книжки	авто	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	1	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
	2	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
	3	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	4	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
	5	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
	6	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	7	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
	8	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
	9	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

II. СТРУКТУРА Й ОФОРМЛЕННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Стосовно вимог до структури курсової роботи кафедра подає такі рекомендації: загальний обсяг роботи має складати 25-30 сторінок тексту, який набирається на комп'ютері або пишеться від руки й оформлюється відповідним чином (див. нижче).

Структура роботи охоплює: титульний аркуш (див. додаток 1); зміст (див. додаток 2); теоретичну і практичну частини; список використаної літератури (див. додаток 3). Кожний елемент курсової роботи обов'язково починається з нового аркушу.

Курсова робота має бути виконана й оформлена з додержанням усіх вимог до наукових робіт.

Відредагований текст курсової роботи має бути надрукований через 1,5 міжрядкових інтервали (таблиці – через 1 інтервал) до тридцяти рядків на сторінці на одному боці аркуша білого паперу формату А4; шрифт текстового редактора Word – Times New Roman 14 пт. Текст розміщується на сторінці, яка обмежується полями: лівим, верхнім і нижнім – не менше ніж 20 мм, правим – не менше ніж 10 мм. Абзацний відступ складає 12,5 мм від границі тексту.

Нумерацію сторінок роботи подають арабськими цифрами у правому верхньому куті без крапки в кінці. Першою сторінкою є титульний аркуш, але на ньому номер не ставлять.

Текст основної частини роботи поділяється на розділи і підрозділи згідно з планом, затвердженим у завданні на виконання курсової роботи.

Заголовки структурних частин роботи: «ЗМІСТ», «ВСТУП», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ» друкують великими літерами симетрично до набору; ці структурні частини не нумерують. Розділи і підрозділи повинні мати заголовки. Заголовки розділів слід розміщувати посередині рядка і друкувати прописними (великими) літерами без крапки в кінці, без підкреслювання. Заголовки підрозділів слід починати з абзацного відступу і друкувати малими літерами, крім першої великої, без крапки в кінці, без підкреслювання. Перенесення та скорочення слів у заголовку розділу і підрозділу не допускається.

Відстань між двома заголовками приймають такою, як у тексті, а відстань між заголовком підрозділу і наступним або попереднім текстом повинна бути не менше двох рядків.

Кожну структурну частину роботи і кожний розділ треба починати з нової сторінки, а підрозділи друкують один за одним витримуючи вказану вище відстань між заголовком підрозділу та текстом. Не допускається розміщувати назву підрозділу в нижній частині сторінки, якщо після нього залишається тільки один рядок тексту.

Розділи і підрозділи слід нумерувати арабськими цифрами. Розділи повинні мати порядкову нумерацію в межах роботи і позначатися арабськими цифрами без крапки; слово «розділ» не пишеться. Підрозділи повинні мати порядкову нумерацію в межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номеру підрозділу, відокремлених крапкою; крапки в кінці не ставлять. Наприклад, 1.1, 1.2 тощо. Між останньою цифрою нумерації і першою літерою заголовку повинен бути пробіл в один знак.

Необхідним елементом курсової роботи, що сприяє повнішому розкриттю її змісту, додає викладу ясність і наочність, є таблиці й ілюстративний матеріал (графіки, схеми, діаграми, тощо). Їх кількість і склад визначаються особливостями дослідження, але у всіх випадках вони мають бути органічно пов'язані з текстом, грамотно виконані і правильно оформлені.

Ілюстрації слід розміщувати безпосередньо після тексту, де вони згадуються вперше, або на наступній сторінці. Ілюстрації по-

значають словом «Рисунок» і нумерують арабськими цифрами по-спідовно в межах кожного розділу, за винятком ілюстрацій, поданих у додатках. Номер ілюстрації складається з номеру розділу і порядкового номеру ілюстрації, між якими ставиться крапка. Назву ілюстрації від номеру слід відокремлювати рисою (тире); крапку в кінці назви ілюстрації не ставлять. Наприклад: «Рисунок 2.3 – Наслідки міжнародної торгівлі товаром X для країн А і Б» (третій рисунок другого розділу). Номер ілюстрації та її назва розміщуються під ілюстрацією симетрично до набору (посередині рядка); на всі ілюстрації мають бути посилання у тексті роботи.

Таблицю слід розміщувати безпосередньо після тексту, в якому вона згадується вперше або на наступній сторінці. Таблиці слід нумерувати арабськими цифрами в межах кожного розділу роботи, за винятком таблиць, що наводяться в додатках. Номер таблиці складається з номеру розділу і порядкового номеру таблиці в цьому розділі, між якими ставиться крапка. Після номеру таблиці ставлять риску (тире) і друкують назву таблиці малими літерами (крім першої великої); крапку в кінці назви таблиці не ставлять. Наприклад: «Таблиця 2.1 – Динаміка валютних курсів» (перша таблиця другого розділу). Номер таблиці та її назва розміщуються над таблицею з абзацного відступу; на всі таблиці мають бути посилання у тексті роботи. У таблицях слід обов'язково зазначати одиницю виміру. Якщо всі одиниці виміру є однакові для всіх показників таблиці, то вони наводяться у заголовку. Одиниці виміру мають наводитися відповідно до стандартів. Чисельні величини у таблиці повинні мати однакову кількість десяткових знаків.

Формули нумерують арабськими цифрами у межах кожного розділу. Номер формули складається з номера розділу і порядкового номера формули в розділі, між якими ставлять крапку. Нумери формул пишуть біля правого поля аркуша на рівні відповідної формули в круглих дужках. Пояснення значень символів і числових коефіцієнтів треба подавати безпосередньо під формулою в тій послідовності, в якій вони наведені у формулі. Значення кожного символу і числового коефіцієнта треба подавати з нового рядка. Перший рядок пояснення починають зі слова «де» без двокрапки. Вище і нижче кожної формули потрібно залишити не менше одного вільного ряд-

ка. В кінці формул і в тексті перед ними розділові знаки ставлять відповідно до правил пунктуації.

При написанні курсової роботи студент повинен давати посилання на джерела, матеріали з яких наводяться в роботі або на ідеях і висновках яких розробляються проблеми, задачі, питання, вивченню яких присвячена робота. Посилання в тексті роботи на джерела слід зазначати порядковим номером за переліком посилань, виділеним двома квадратними дужками, наприклад: «у роботах [1-3]...». Якщо наводиться цитата, то посилання надається одразу після закінчення цитати у квадратних дужках із зазначенням порядкового номеру джерела та відповідної сторінки джерела, наприклад: [4, с. 35].

Список літератури розміщується в кінці роботи. Він охоплює всі джерела, якими користувався автор (15-20 джерел). Оформлюється список літератури в алфавітному порядку, джерела також нумеруються для здійснення посилань на них. Пропонується використовувати як фундаментальні підручники, словники, енциклопедії, монографії, так і довідники, статистичні збірки та періодичні видання.

Посилання на ілюстрації вказують порядковим номером ілюстрації, наприклад: «на рис. 1.2 ...». Посилання на формули вказують порядковим номером формули в дужках, наприклад: «у формулі (2.1) ...». При посиланні на таблицю слово «таблиця» у тексті пишуть повністю, наприклад: «у таблиці 1.2 ...». У повторних посиланнях на таблиці й ілюстрації треба вказувати скорочено слово «дивись», наприклад: «див. таблицю 1.3».

Таким чином, курсова робота повинна бути підготовлена як цілісне закінчене дослідження з визначеної теми, рівень виконання якого свідчить про глибоку теоретичну підготовку студента.

III. ОРГАНІЗАЦІЙНІ ПОРАДИ СТОСОВНО ТЕРМІНІВ ТА ЕТАПІВ ПІДГОТОВКИ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Курсова робота повинна бути виконана та представлена на кафедрі для рецензування й отримання дозволу на захист не пізніше, ніж за 2 тижні до складання іспиту з цієї дисципліни. Робота має бути подана у закінченому вигляді та відповідним чином оформлена.

Студенти, які не виконали курсову роботу, або виконали її незадовільно, до складання іспиту не допускаються.

Зважаючи на високі вимоги до змістовної частини курсової роботи, слід мати на увазі, що відвідування консультацій керівника курсової роботи дає змогу не лише контролювати хід підготовки, а й, перш за все, обговорювати дискусійні питання, наукові підходи. До кожної консультації студенту слід готуватися: формулювати питання, вибирати матеріал.

Опановуючи теоретичні засади і методичні підходи з питань, що розглядаються у курсовій роботі, студент знайомиться з тим, як вони висвітлені у науковій літературі, які є фундаментальні і прикладні дослідження з цієї тематики, який рівень їх розробки.

Знайомство з питаннями слід розпочинати з фундаментальних підручників, як вітчизняних, так і зарубіжних авторів, в яких подається глибокий за змістом матеріал, що визнається світовою економічною наукою, розкриває сутність економічних категорій і процесів. Далі можна звертатися до монографій, періодичних видань для більш ґрунтовного розкриття проблеми.

Для підбору літератури рекомендується звернутися до каталогів бібліотеки ХНАДУ, Харківської державної наукової бібліотеки імені В.Г. Короленка, електронного депозитарію Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. Розглядаючи літературу та відбираючи потрібну, слід виписати її бібліографічні дані, а також зробити нотатки про питання, що розглядаються в цих джерелах, – це допоможе при складанні змісту, бібліографічного огляду і списку використаної літератури.

Особливу увагу під час опрацювання літературних джерел слід приділити конспектуванню певних теоретичних положень зі своїми нотатками, зауваженнями. Це допоможе зробити огляд літератури, критично осмислити певну точку зору, сформулювати свою позицію.

Знайомство зі значним обсягом літератури та накопичення значної кількості законспектованих матеріалів дають змогу скласти уявлення про проблему в цілому, про її вузлові питання, про необхідність та можливість дослідження її в певному напрямку. На підставі цього складається план, який обговорюється та узгоджується з науковим керівником.

Під час написання тексту слід консультиватися з керівником, щоб у проведенні дослідження дотримуватися чіткої лінії, не допускати мішанини та суперечності положень. Автор може висвітлити

різні точки зору в аналізі того чи іншого питання, але він повинен або приєднатися до якоїсь з них, або мати власну думку, що просліджується протягом усієї роботи.

По закінченні студентом курсової роботи керівник перевіряє представлені матеріали. За рішенням керівника матеріали можуть бути повернені студентові для виправлення недоліків та/або доопрацювання.

Процедура захисту курсової роботи є обов'язковою. Форма захисту курсової роботи передбачається керівником залежно від характеру і змісту роботи, і визначається випускаючою кафедрою.

При атестації курсових робіт виставляються кількісні оцінки, що визначають рівень знань і вмінь виконувати проектно-дослідницьку або науково-дослідницьку роботу з даної теми.

IV. ПИТАННЯ ДО ТЕОРЕТИЧНОЇ ЧАСТИНИ КУРСОВОЇ РОБОТИ

1. Міжнародна економічна система.
2. Світове господарство й особливості його розвитку.
3. Еволюційні періоди формування міжнародних економічних відносин.
4. Середовище міжнародної економічної діяльності.
5. Міжнародні економічні відносини: основні форми і механізми реалізації.
6. Міжнародна торгівля як форма МЄВ.
7. Теорії міжнародної торгівлі.
8. Світовий ринок товарів і послуг.
9. Міжнародна торгова політика.
10. Міжнародний науково-технічний обмін.
11. Світовий фінансовий ринок.
12. Світовий ринок праці.
13. Міжнародна трудова міграція.
14. Міжнародний рух капіталу.
15. Міжнародна інвестиційна діяльність і виробниче співробітництво.
16. Міжнародний поділ праці та кооперація виробництва.
17. Міжнародні кредитні відносини.

18. Міжнародні валютно-фінансові відносини.
19. Світовий валютний ринок.
20. Світова валютна система.
21. Міжнародні розрахунки.
22. Платіжний баланс.
23. Міжнародний бізнес.
24. Міжнародні транспортні відносини.
25. Система регулювання міжнародних економічних відносин.
26. Міжнародні економічні організації у багатосторонньому економічному співробітництві і регулюванні МЕВ.
27. Міжнародна регіональна економічна інтеграція.
28. Європейська економічна інтеграція.
29. Проблеми інтеграції України до системи світогосподарських зв'язків.
30. Глобалізація міжнародного економічного розвитку.

V. ЗАВДАННЯ ДО ПРАКТИЧНОЇ ЧАСТИНИ КУРСОВОЇ РОБОТИ

5.1 Завдання для студентів денної форми навчання

Припустимо, що країни А і Б виробляють і споживають товари X і Z незалежно одна від одної.

Крива попиту на товар X у країні А має вигляд: $D_{AX} = (300 + i \cdot 10) - (5 + i/2) \cdot P$, а крива пропозиції визначається рівнянням: $S_{AX} = (200 + j \cdot 10) + (5 + j/2) \cdot P$.

Крива попиту на товар X у країні Б має вигляд: $D_{BX} = (400 + i \cdot 10) - (10 + i/2) \cdot P$, а крива пропозиції визначається рівнянням: $S_{BX} = (100 + j \cdot 10) + (5 + j/2) \cdot P$.

Крива попиту на товар Z у країні А має вигляд: $D_{AZ} = (650 + i \cdot 10) - (10 + i/2) \cdot P$, а крива пропозиції визначається рівнянням: $S_{AZ} = (200 + j \cdot 10) + (5 + j/2) \cdot P$.

Крива попиту на товар Z у країні Б має вигляд: $D_{BZ} = (450 + i \cdot 10) - (5 + i/2) \cdot P$, а крива пропозиції визначається рівнянням: $S_{BZ} = (300 + j \cdot 10) + (5 + j/2) \cdot P$.

Завдання:

1) визначите внутрішні ціни рівноваги на товари X і Z в кожній із країн (P_{AX} , P_{BX} , P_{AZ} і P_{BZ} відповідно);

2) припустимо, що країни починають торгувати товарами X і Z , причому витрати на транспортування дорівнюють нулю. Визначите, яка країна буде експортувати товар X , а яка – імпортувати та яка країна буде експортувати товар Z , а яка – імпортувати;

3) визначите вид функцій і побудуйте криві попиту (D_{WX} і D_{WZ}) і криві пропозиції (S_{WX} і S_{WZ}) товарів X і Z на світовому ринку;

4) визначите світові ціни рівноваги (P_{WX} і P_{WZ}) на товари X і Z та обсяги торгівлі ними на світовому ринку (Q_{WX} і Q_{WZ});

5) розрахуйте вплив міжнародної торгівлі на добробут споживачів, виробників, а також на добробут країн А і Б у цілому.

Припустимо, що країна-експортер товару X ввела адвалорний митний експортний тариф у розмірі $(20 + i/2)$ % від вартості експортованого товару.

Припустимо, що країна-імпортер товару X ввела специфічний митний імпорнтний тариф у розмірі $(2 - (i + j)/10)$ дол. США за кожну одиницю імпортованого товару.

Припустимо, що країна-експортер товару Z ввела адвалорний митний експортний тариф у розмірі $(30 + i/2)$ % від вартості експортованого товару.

Припустимо, що країна-імпортер товару Z ввела специфічний митний імпорнтний тариф у розмірі $(4 - (i + j)/10)$ дол. США за кожну одиницю імпортованого товару.

Завдання:

6) розрахуйте вплив введення митного експортного тарифу на добробут споживачів, виробників, дохідну частину державного бюджету та добробут країн-експортерів товарів X і Z у цілому;

7) розрахуйте вплив введення митного імпорнтного тарифу на добробут споживачів, виробників, дохідну частину державного бюджету та добробут країн-імпортерів товарів X і Z у цілому;

8) визначите, чи буде продовжуватись торгівля товарами X і Z між країнами А і Б за нових умов.

Припустимо, що відомі такі факти про забезпеченість країн факторами виробництва: у країні А $(100 + i \cdot 10)$ млн. працівників і $(25 + j \cdot 10)$ млн. га землі, а у країні Б – $(200 + i \cdot 10)$ млн. працівників і $(400 + j \cdot 10)$ млн. га землі. При цьому, одиниця товару X вимагає для виробництва $(30 + i)$ год. праці і $(6 + j)$ га землі, а одиниця товару Z – $(3 + i)$ год. праці і $(12 + j)$ га землі.

Завдання:

9) перевірте, чи відповідають існуючі напрямки торгових потоків між країнами за кожним з товарів X і Z положенням теореми Хекшера-Оліна? Яку максимальну кількість товарів X і Z можуть виготовляти обидві країни з урахуванням їх економічно вигідної спеціалізації?

10) визначите умови торгівлі для ситуації, якщо країни створять зону вільної торгівлі (визначите співвідношення, в якому можуть обмінюватись товари X і Z один на одного).

Припустимо, що всі попередні розрахунки велись у доларах США, а національними валютами країн є: для країни А – євро, для країни Б – українська гривня, та на момент розрахунків (t) валютні курси становили відповідно $1 USD = (0,75 + 0,01j) EUR$ і $1 USD = (20 + i) UAH$. При цьому відомо, що за період від $t-1$ до t у країні А інфляція/дефляція становила $(80 + i) \%$, у країні Б – $(115 + i) \%$, а за період від t до $t+1$ у країні А очікується інфляція/дефляція $(90 + j) \%$, у країні Б – $(125 + j) \%$.

Завдання:

11) визначите вартість товарів X і Z у національних валютах країн А і Б;

12) на підставі відносного паритету купівельної спроможності визначите валютні курси на момент часу $t-1$, спрогнозуйте валютні курси на момент часу $t+1$ та побудуйте (аналітично та графічно) тренди курсів національних валют країн А і Б до долара США за трьома періодами часу: $t-1$, t і $t+1$;

13) за методом крос-котирування визначите валютний курс української гривні до євро та проаналізуйте його динаміку (аналогічно до попереднього пункту завдання).

5.2 Завдання для студентів заочної форми навчання

Припустимо, що країни А і Б виробляють і споживають товар X незалежно одна від одної.

Крива попиту на товар X у країні А має вигляд: $D_A = (300 + i \cdot 10) - (5 + i/2) \cdot P$, а крива пропозиції визначається рівнянням: $S_A = (200 + j \cdot 10) + (5 + j/2) \cdot P$.

Крива попиту на товар X у країні B має вигляд: $D_B = (400 + i \cdot 10) - (10 + i/2) \cdot P$, а крива пропозиції визначається рівнянням: $S_B = (100 + j \cdot 10) + (5 + j/2) \cdot P$.

Завдання:

1) визначите внутрішню ціну рівноваги в кожній із країн (P_A і P_B відповідно);

2) припустимо, що країни починають торгувати товаром X , причому витрати на транспортування дорівнюють нулю. Визначите, яка країна буде експортувати товар X , а яка – імпортувати;

3) визначите вид функції і побудуйте криву попиту (D_W) і криву пропозиції (S_W) товару X на світовому ринку;

4) визначите світову ціну рівноваги (P_W) на товар X та обсяги торгівлі ним (Q_W) на світовому ринку;

5) розрахуйте вплив міжнародної торгівлі на добробут споживачів, виробників, а також країн A і B у цілому.

Припустимо, що країна-експортер товару X ввела адвалорний митний експортний тариф у розмірі $(20 + i/2) \%$ від вартості експортованого товару.

Припустимо, що країна-імпортер товару X ввела специфічний митний імпорнтний тариф у розмірі $(2 - (i + j)/10)$ дол. США за кожну одиницю імпортованого товару.

Завдання:

1) розрахуйте вплив введення митного експортного тарифу на добробут споживачів, виробників, дохідну частину державного бюджету та добробут країни-експортера товару X у цілому;

2) розрахуйте вплив введення митного імпортного тарифу на добробут споживачів, виробників, дохідну частину державного бюджету та добробут країни-імпортера товару X у цілому;

3) визначите, чи буде продовжуватись торгівля товаром X між цими країнами за нових умов.

VI. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Ціноутворення на світовому ринку

Припустимо, що країни A і B незалежно одна від одної виробляють і споживають один і той самий товар. На горизонтальній осі показано обсяги виробництва цього товару Q , на вертикальній осі –

його внутрішню ціну P відповідно в країнах А і Б. Попит і пропозиція товару в країні А складають D_A і S_A , а в країні Б – відповідно D_B і S_B (рис. 1).

Внутрішня ринкова рівновага в країні досягається в точці перетину кривих попиту і пропозиції, тобто в точці, де попит на товар дорівнює його пропозиції. Припустимо, що за відсутності зовнішньої торгівлі характеристики попиту і пропозиції такі, що ринкова рівновага в країні А досягається в точці E_A , де ціна товару складає P_A (рівноважна ціна в країні А), а в країні Б – у точці E_B , де ціна товару – P_B (рівноважна ціна в країні Б).

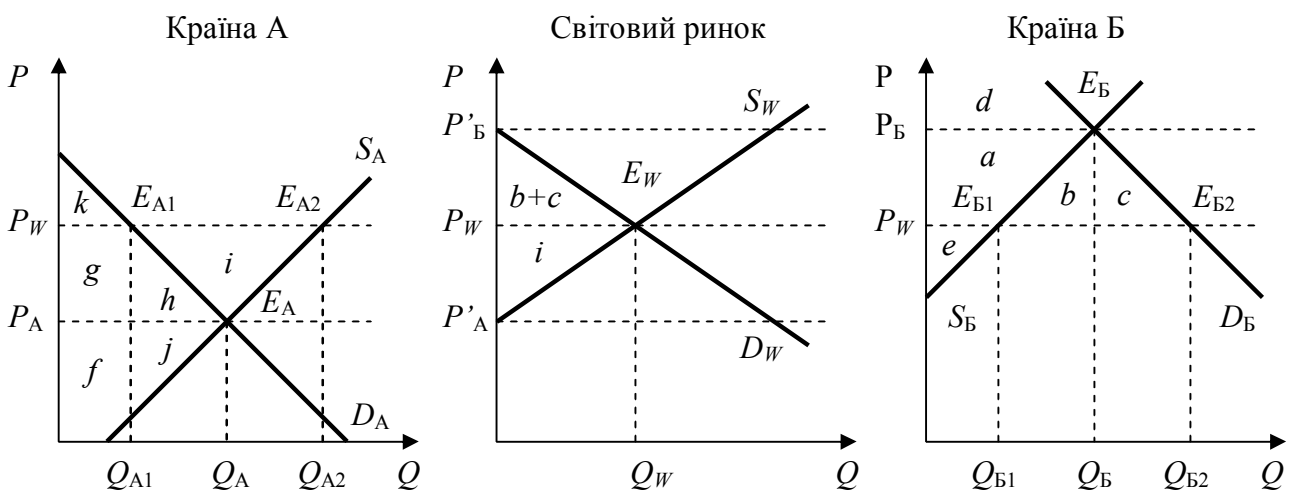

Рисунок 1 – Торгова рівновага на світовому ринку

Міжнародна торгівля складається з двох зустрічних потоків товарів – експорту й імпорту. При цьому напрямки міжнародних торгових потоків (експорт або імпорт) визначаються співвідношенням внутрішніх рівноважних цін на товар, що є предметом потенційної міжнародної торгівлі.

Так, країною-експортером виступатиме країна, в якій внутрішня рівноважна ціна на товар є меншою, а країною-імпортером – країна, в якій рівноважна ціна на товар є більшою.

Оскільки $P_A < P_B$, цей товар у країні А дешевший, ніж у країні Б, отже, країні А вигідно його експортувати до країни Б й одержати від цього прибуток, а країні Б вигідно його імпортувати з країни А й тим самим заощадити. Іншими словами, через відмінності у внутрішніх рівноважних цінах між країнами А і Б, у країні А за будь-якої ціни на товар, більшої за P_A , виникатиме надлишок його пропозиції

(експорт), тоді як у країні Б за будь-якої ціни на товар, меншої за P_B , виникатиме надлишок попиту на нього (імпорт).

Припустимо, що країни А і Б почали торгувати. Знаючи характеристики внутрішнього попиту та пропозиції в обох країнах, можна визначити розміри пропозиції товару на експорт (S_W), розміри попиту на імпортований товар (D_W), а отже, і рівень рівноважної світової ціни (P_W). Важливо підкреслити, що в умовах вільної торгівлі внутрішні ціни змінюються (відповідно, зростають в країні-експортері та зменшуються в країні-імпортері) до рівня світової ціни.

Рівноважна ціна P_A у країні А означає, що в точці E_A попит на товар дорівнює пропозиції, й у країні немає товару для експорту. Цим визначається точка (P'_A) на кривій пропозиції на світовому ринку, що відповідає мінімальній ціні, після досягнення якої експорту з країни А не буде. Іншими словами, країні А вигідно розширювати виробництво товару й експортувати його, якщо світова ціна буде вище внутрішньої рівноважної ціни ($P_W > P_A$). Чим вище буде світова ціна товару, а отже, в умовах вільної торгівлі і внутрішня ринкова ціна, тим більше виробники в країні А будуть розширювати його виробництво (пропозицію), але водночас вітчизняні споживачі будуть скорочувати попит на товар, та його надлишок буде спрямовуватись на світовий ринок як експорт.

Отже, розміри пропозиції на світовому ринку (S_W) будуть визначатися різницею між пропозицією і попитом на внутрішньому ринку країни-експортера, яка виникає за зростання ціни на товар:

$$S_W = S_{exp} - D_{exp}, \quad (1)$$

де S_{exp} – рівняння кривої пропозиції у країні-експортері;

D_{exp} – рівняння кривої попиту у країні-експортері.

Рівноважна ціна P_B у країні Б означає, що в точці E_B попит дорівнює пропозиції, і країні не потрібно ніякого жодного товару, оскільки їй вистачає товару власного виробництва. Цим визначається точка (P'_B) на кривій попиту на світовому ринку, що відповідає максимальній ціні, після досягнення якої імпорт товару до країни Б припиниться. Іншими словами, країні Б буде вигідно купувати імпортований товар, якщо світова ціна на нього буде нижче внутрішньої рівноважної ціни ($P_W < P_B$). Чим нижче буде світова ціна товару, а отже, в умовах вільної торгівлі і внутрішня ринкова ціна, тим біль-

ше споживачі у країні Б будуть збільшувати попит, але водночас вітчизняні виробники будуть скорочувати обсяг виробництва (пропозиції) товару, та його нестача покриватиметься за рахунок імпорту.

Отже, величина попиту на товар на світовому ринку (D_W) буде визначатися різницею між попитом і пропозицією на внутрішньому ринку країни-імпортера, яка виникає за падіння ціни на товар:

$$D_W = D_{imp} - S_{imp}, \quad (2)$$

де S_{imp} – рівняння кривої пропозиції у країні-імпортері;

D_{imp} – рівняння кривої попиту у країні-імпортері.

Графічно поняття експорту й імпорту виглядає таким чином: різниця ($E_{A2} - E_{A1}$) – експорт з країни А, а різниця ($E_{B2} - E_{B1}$) – імпорт до країни Б. Оскільки розглядаються лише дві країни, кількість товару, що експортується країною А, має відповідати кількості товару, що імпортується країною Б, або, інакше кажучи, надлишок внутрішньої пропозиції у країні А має дорівнювати надлишку внутрішнього попиту в країні Б, тобто графічно $E_{A1}E_{A2} = E_{B1}E_{B2}$. Оскільки кількісно експорт дорівнює імпорту, то на рис. 1 вони співпадуть на відрізку $P_W E_W$, визначивши нову ринкову рівновагу, що досягається в точці E_W за нового рівня світової ціни P_W – рівноважної ціни на товар на світовому ринку (математично: $S_W = D_W$). За більш високої ціни пропозиція товару на світовому ринку перевищить попит, що буде сприяти зниженню ціни. За більш низької ціни, навпаки, попит перевищить пропозицію, і світова ціна буде зростати, поки не досягне рівноважного значення.

Виграш від зовнішньої торгівлі і розподіл доходів

До встановлення зовнішньоторговельних відносин у кожній країні споживачі, купуючи товар за ринковою (внутрішньою рівноважною) ціною, одержують так званий умовний виграш (або «надлишок споживача»), який дорівнює різниці між максимальною сумою, яку споживачі згодні заплатити за товар, і сумою, яку вони фактично платять, виходячи зі сформованої ринкової ціни. Таким чином, виграш споживачів може бути визначений як площа між кривою попиту і лінією ринкової ціни (рис. 2а).

За збільшення ринкової ціни (тобто ціни, за якою фактично відбувається торгівля), надлишок споживача зменшується і, як результат, споживачі несуть чисті втрати.

За зменшення ринкової ціни ситуація протилежна – споживачі отримують чистий виграш.

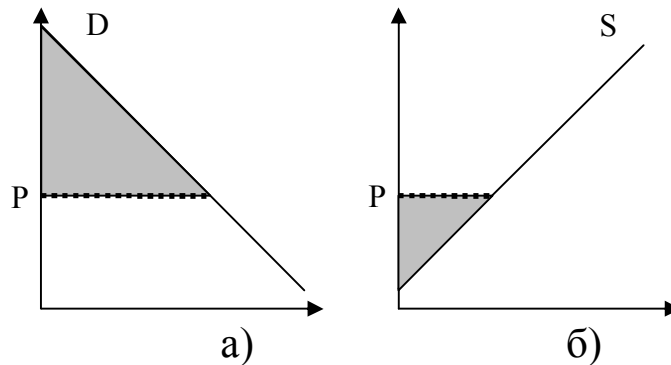

Рисунок 2 – Умовні «надлишок споживача» і «надлишок виробника»

До встановлення зовнішньоторговельних відносин умовний виграш для споживачів країни А дорівнював області $(g + h + k)$, для споживачів країни Б – області (d) (див. рис. 1).

Після встановлення зовнішньоторговельних відносин країна А стає експортером товару, і ціна на її внутрішньому ринку підвищується з P_A до P_W , що призводить до скорочення попиту на товар і зменшення його закупівель. Споживчий надлишок у країні А тепер дорівнює тільки області (k) . Отже, споживачі країни-експортера як чистий ефект від зовнішньої торгівлі несуть чисті втрати у розмірі області $(g + h)$.

Зворотна картина спостерігається у країні Б як країні-імпортері: внутрішня ціна знижується з P_B до P_W , що призводить до зростання попиту на товар і збільшення його закупівель. Умовний виграш споживачів тепер становить область $(a + b + c + d)$. Отже, споживачі країни-імпортера як чистий ефект від зовнішньої торгівлі отримують чистий виграш у розмірі області $(a + b + c)$.

До встановлення зовнішньоторговельних відносин умовний виграш для виробників країни А дорівнював області $(f + j)$, для виробників країни Б – області $(a + e)$.

Після встановлення зовнішньоторговельних відносин виробники країни А стають експортерами й одержують додаткові стимули

для збільшення обсягів виробництва у виді більш високих цін і ринків збуту, що розширилися. Після зростання ціни з P_A до P_W їхній умовний вигравш складає область $(f + j + g + h + i)$. Отже, виробники країни-експортера як чистий ефект від зовнішньої торгівлі отримують чистий вигравш у розмірі області $(g + h + i)$.

Щодо виробників товару країни Б, то вони через меншу конкурентоздатність свого виробництва поступаються позиціями на внутрішньому ринку іноземним конкурентам і скорочують виробництво. Після зниження ціни з P_B до P_W їхній умовний вигравш складає лише область (e) . Отже, виробники країни-імпортера як чистий ефект від зовнішньої торгівлі несуть чисті втрати у розмірі області (a) .

Якщо в країні А як країні-експортері виробники мають чистий вигравш у розмірі $(g + h + i)$, а споживачі, навпаки, несуть чисті втрати у розмірі області $(g + h)$, то сукупний чистий ефект для добробуту країни-експортера від зовнішньої торгівлі становитиме: $(g + h + i) - (g + h) = (i)$ – чистий вигравш.

Якщо в країні Б як країні-імпортері чистий вигравш споживачів дорівнює області $(a + b + c)$, а чисті втрати виробників у галузях, що конкурують з імпортом, утворюють область (a) , то сукупний чистий ефект для добробуту країни-імпортера від зовнішньої торгівлі буде дорівнювати: $(a + b + c) - (a) = (b + c)$ – чистий вигравш.

Таким чином, розвиток міжнародної торгівлі дає вигравш обом країнам – торговим партнерам. Утім, якщо чистий приріст добробуту країни-експортера виникає як результат перевищення чистим вигравшем виробників експортоорієнтованої продукції чистих втрат споживачів, то у країні-імпортері, навпаки, чистий приріст добробуту забезпечується за рахунок перевищення чистим вигравшем споживачів чистих втрат виробників продукції, що конкурує з імпортом. Цей висновок є принципово важливим для пояснення причин державного втручання до сфери зовнішньої торгівлі.

Наслідки введення митного тарифу на експорт

Нехай D_{exp} – крива внутрішнього попиту на товар у країні-експортері; S_{exp} – крива внутрішньої пропозиції у країні-експортері (рис. 3а). Припустимо, що світова ціна на товар P_W є вищою за вну-

трішню рівноважну ціну P_{exp}^1 , тоді країні буде вигідно експортувати цей товар.

У загальному випадку, якщо в країні існує режим вільної торгівлі, то ціна на товар на її внутрішньому ринку (тобто ринкова ціна, за якою відбувається торгівля) не буде відрізнятися від світової ціни.

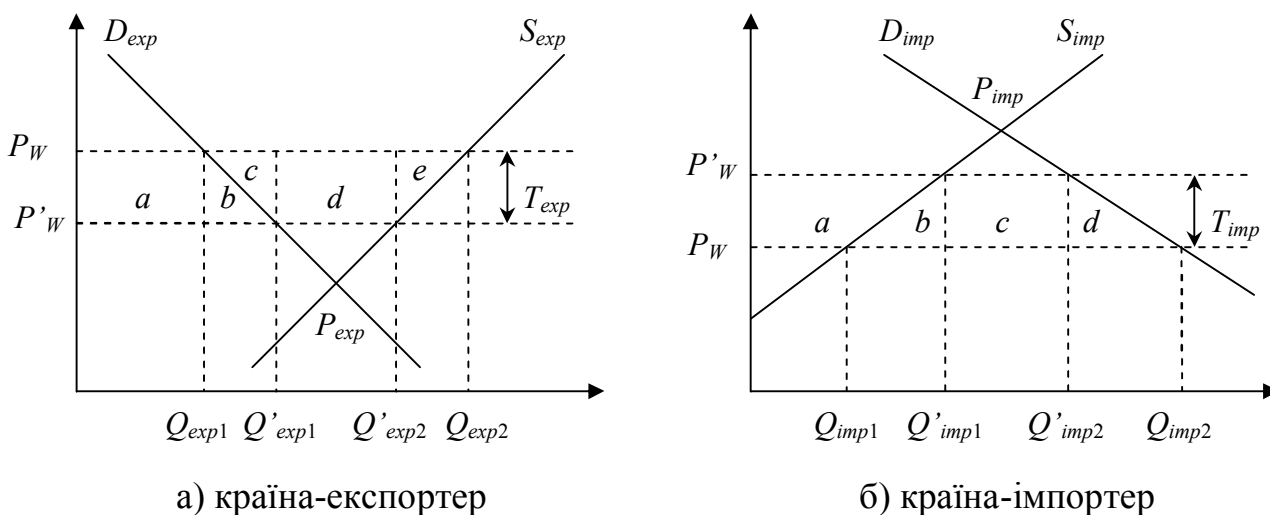

Рисунок 3 – Наслідки введення експортного (а) та імпортного (б) тарифу

При цьому за світової ціни національні виробники можуть забезпечити пропозицію товару у розмірі Q_{exp2} , тоді як внутрішній попит на нього за такої ціни становитиме лише Q_{exp1} . Зайва кількість товару (надлишок пропозиції) у розмірі $(Q_{exp2} - Q_{exp1})$ експортується з країни.

Для зниження внутрішньої (ринкової) ціни на товар порівняно зі світовою ціною уряд країни-експортера може вводити митний тариф на експорт (T_{exp}). Оскільки йдеться про малу країну, факт введення нею експортного тарифу не впливає на рівень світових цін, що залишається колишнім. Це значить, що умови торгівлі країни не змінюються, експорт товару стає менш прибутковим, тому виробники повертають частину товару на внутрішній ринок, у результаті чого внутрішня ціна на нього знижується на величину тарифу з P_W до P'_W відповідно.

¹ Ціна реалізації товару на внутрішньому ринку країни з режимом вільної торгівлі не обов'язково дорівнюватиме внутрішній ціні рівноваги попиту і пропозиції цього товару (наприклад, внутрішня ціна рівноваги на цитрусові у північних країнах є значно вищою за рівень світової ціни, тоді як у південних – навпаки).

У разі адвалорного тарифу формула визначення внутрішньої (ринкової) ціни з урахуванням тарифу має такий вигляд:

$$P'_W = \frac{P_W}{(1 + T_a)}. \quad (3)$$

де T_a – ставка адвалорного мита, долі од.

Зниження внутрішньої (ринкової) ціни з P_W до P'_W стимулює зростання внутрішнього споживання товару у країні з Q_{exp1} до Q'_{exp1} , але водночас вітчизняні виробники скорочують обсяг виробництва з Q_{exp2} до Q'_{exp2} . Відповідно, скорочується й обсяг експорту з країни – до величини $(Q'_{exp2} - Q'_{exp1})$.

Як результат введення експортного тарифу виникнуть такі чисті ефекти для різних категорій населення країни.

Вітчизняні споживачі як чистий ефект матимуть чистий виграш, який відповідає області $(a + b)$, оскільки ціна, за якою вони купують товар, знижується.

Вітчизняні виробники експортного товару, які сплачують податок на експорт, як чистий ефект матимуть чисті втрати: область $(a + b + c + d + e)$.

Держава через експортне мито перерозподіляє на свою користь (до державного бюджету) від виробників-експортерів область (d) – чистий виграш, який дорівнює добутку обсягу експорту на розмір мита: $(Q'_{exp2} - Q'_{exp1}) \cdot T_{exp}$.

Разом з тим, сукупний чистий виграш споживачів і держбюджету – область $(a + b + d)$ – виявляється меншим, ніж чистий програш виробників – область $(a + b + c + d + e)$. Отже, в цілому введення митного тарифу на експорт призводить до чистих втрат добробуту країни-експортера, тобто чистим ефектом є чистий програш, який становить область $(c + e)$.

Таким чином, у результаті введення митного тарифу на експорт вітчизняні споживачі продукції експортоорієнтованих галузей отримують чистий виграш, виробники – несуть чисті втрати через перерозподіл частини їх доходів на користь держбюджету і споживачів, що у цілому призводить до чистих втрат добробуту суспільства країни-експортера.

Наслідки введення митного тарифу на імпорту

Нехай D_{imp} – крива попиту на товар у країні-імпортері; S_{imp} – крива внутрішньої пропозиції у країні-імпортері (рис. 3б). Припустимо, що світова ціна на товар P_W є нижчою за внутрішню рівноважну ціну P_{imp} , тоді країні буде вигідно імпортувати цей товар.

У загальному випадку, якщо в країні існує режим вільної торгівлі, то ціна на товар на її внутрішньому ринку (тобто ринкова ціна, за якою відбувається торгівля) не буде відрізнятися від світової ціни.

При цьому за світової ціни національні виробники можуть забезпечити пропозицію товару тільки у розмірі Q_{imp1} , тоді як величина попиту виявляється значно більшою і складає Q_{imp2} . Різниця між попитом і пропозицією (дефіцит пропозиції) покривається імпортом товару, обсяг якого в цьому випадку дорівнює $(Q_{imp2} - Q_{imp1})$.

Для захисту національних виробників від іноземної конкуренції уряд країни-імпортера може вводити митний тариф на імпорту (T_{imp}). Оскільки йдеться про малу країну, факт введення нею імпортного мита не впливає на рівень світових цін, що залишається колишнім. Це значить, що умови торгівлі країни не змінюються, а зростає лише внутрішня ціна імпортного товару на розмір мита, за що «розплачується» споживач. У цих умовах споживачі, що раніше купували імпортний товар, несуть втрати, тому що за незмінного рівня доходів змушені купувати цього товару менше і платити за нього дорожче. Імпорту скорочується, й, оскільки частина попиту на товар залишається незадоволеною, споживачі пред'являють підвищений попит на вітчизняну продукцію.

Однак введення тарифу призводить до зростання ціни (на величину T_{imp}) на внутрішньому ринку не тільки імпортного товару. Адже саме низький рівень світової ціни робив вітчизняних виробників недостатньо конкурентноздатними, і вони були зацікавлені у введенні тарифу для того, щоб ціна на імпортний товар стала вище, а їхня власна продукція – більш конкурентноздатною. Таким чином, поряд з подорожчанням імпортного товару відбувається зростання цін і на товар вітчизняного виробництва. Через якийсь час рівноважна (з урахуванням імпорту) ціна на внутрішньому ринку встановлюється на новому, більш високому рівні.

У разі специфічного митного тарифу формула визначення внутрішньої (ринкової) ціни з урахуванням тарифу має такий вигляд:

$$P'_W = P_W + T_s, \quad (4)$$

де T_s – розмір специфічного мита, умов. грош. од. за 1 од. імпортованого товару.

Зростання внутрішньої (ринкової) ціни з P_W до P'_W стимулює зростання вітчизняного виробництва (пропозиції) товару з Q_{imp1} до Q'_{imp1} , але водночас внутрішнє споживання скорочується з Q_{imp2} до Q'_{imp2} . Відповідно, скорочується й обсяг імпорту до країни – до величини $(Q'_{imp2} - Q'_{imp1})$.

Як результат введення імпортного тарифу виникнуть такі чисті ефекти для різних категорій населення країни.

Вітчизняні споживачі як чистий ефект матимуть чисті програш (втрати), який відповідає області $(a + b + c + d)$, оскільки вони будуть змушені платити дорожче за весь товар (вітчизняний і імпортний) а отже, споживати його менше.

Вітчизняні виробники товару, що конкурує з імпортом, як чистий ефект матимуть чистий виграш, який відповідає області (a) , оскільки з одного боку, вони можуть розширити продаж, тому що імпортні товари стають дорожче, і споживачі пред'являють більший попит на вітчизняну продукцію, а з іншого боку, подорожчання імпортних товарів дозволяє вітчизняним виробникам також підвищити ціни й одержати додатковий виграш

Держава через імпортне мито перерозподіляє на свою користь (до державного бюджету) від споживачів область (c) , яка дорівнює добутку обсягу імпорту на розмір мита: $(Q'_{imp2} - Q'_{imp1}) \cdot T_{imp}$.

Разом з тим, сукупний чистий виграш виробників і держбюджету – область $(a + c)$ – виявляється меншим, ніж чистий програш споживачів – область $(a + b + c + d)$. Отже, в цілому введення митного тарифу на імпорт призводить до чистих втрат добробуту країни-імпортера, тобто чистим ефектом є чистий програш, який становить область $(b + d)$.

Таким чином, у результаті введення митного тарифу на імпорт вітчизняні виробники в галузях, що заміщують імпорт, отримують чистий виграш, споживачі – несуть чисті втрати через перерозподіл частини їх доходів на користь держбюджету і виробників, що у цілому призводить до чистих втрат добробуту суспільства країни-імпортера.

Отже, імпорнтний тариф є ніби дзеркальним відбиттям експортного тарифу з тією лише різницею, що тут основні втрати несуть не виробники, а споживачі.

Теорія співвідношення факторів виробництва Хекшера-Оліна

Напрямки міжнародної торгівлі пояснюються багатьма теоріями, у т.ч. теорією (теоремою) Хекшера-Оліна, згідно якої країни будуть прагнути експортувати товари, що вимагають для свого виробництва значних витрат факторів, якими вони володіють у відносному надлишку, та невеликих витрат дефіцитних для них факторів, в обмін на товари, які вироблені у зворотній пропорції.

Іншими словами, країни експортують продукти інтенсивного використання надлишкових факторів виробництва й імпортують продукти інтенсивного використання дефіцитних для них факторів. Таким чином, у прихованому вигляді експортуються надлишкові фактори й імпортуються дефіцитні фактори виробництва, тобто пересування товарів із країни до країни компенсує низьку мобільність факторів виробництва в масштабах світового господарства.

Відносну забезпеченість країни факторами виробництва (надлишок або дефіцит факторів) визначають за допомогою показника факторонасиченості.

Вважається, що країна має відносний надлишок того чи іншого фактору виробництва (є факторонасиченою щодо фактору, тобто працenasиченою, земленасиченою, капіталонасиченою), якщо співвідношення між його кількістю і кількістю іншого фактору в неї є вищим порівняно з іншою країною.

Так, країна А насичена фактором 1 (володіє ним у відносному надлишку), а країна Б – фактором 2, якщо виконується така умова:

$$\frac{\Phi_A^1}{\Phi_A^2} > \frac{\Phi_B^1}{\Phi_B^2}, \quad (5)$$

де Φ_A^1, Φ_B^1 – кількість фактору 1 у країнах А і Б відповідно;

Φ_A^2, Φ_B^2 – кількість фактору 2 у країнах А і Б відповідно.

Відносні витрати факторів виробництва на створення певного виду товарів (інтенсивність використання чинників) визначають за допомогою показника фактороінтенсивності.

Товар вважається фактороінтенсивним щодо того чи іншого фактору виробництва (працемістким, землемістким або капіталомістким), якщо частка витрат на відповідний фактор у його вартості є вищою, ніж у вартості іншого продукту.

Так, товар X є фактороінтенсивним щодо фактору 1, а товар Z – щодо фактору 2, якщо виконується така умова:

$$\frac{B_X^{\Phi 1}}{B_X^{\Phi 2}} > \frac{B_Z^{\Phi 1}}{B_Z^{\Phi 2}}, \quad (6)$$

де $B_X^{\Phi 1}, B_Z^{\Phi 1}$ – витрати фактору 1 на виробництво товарів X і Z відповідно;

$B_X^{\Phi 2}, B_Z^{\Phi 2}$ – витрати фактору 2 на виробництво товарів X і Z відповідно.

Таким чином, економічно вигідною для країни є спеціалізація на виробництві та наступний експорт товару, фактороінтенсивного по фактору, щодо якого країна є факторонасиченою (має відносний надлишок). Іншими словами, згідно до теореми Хекшера-Оліна, приєднуючись до міжнародної торгівлі, працenasичені країни експортуватимуть працемісткі товари, земленасичені – землемісткі товари, а капіталонасичені – капіталомісткі товари.

Валютний курс

Визначення рівня валютного курсу у різні періоди часу здійснюється на основі теорії відносного паритету купівельної спроможності¹, згідно якої зміна обмінного курсу валют двох країн є пропорційною до відносної зміни рівня цін у цих країнах:

$$\frac{E_t^{d/f}}{E_{t-1}^{d/f}} = \frac{P_t^d / P_{t-1}^d}{P_t^f / P_{t-1}^f} = \frac{I_t^{pd}}{I_t^{pf}}, \quad (7)$$

де $E_t^{d/f}, E_{t-1}^{d/f}$ – номінальний валютний курс (кількість одиниць національної валюти за одиницю іноземної) у моменти часу t і $t-1$ відповідно;

¹ Паритет купівельної спроможності – рівність купівельної спроможності різних валют за незмінного рівня цін у кожній з країн.

P_t^d , P_{t-1}^d – середньозважені внутрішні ціни (domestic) у моменти часу t і $t-1$ відповідно;

P_t^f , P_{t-1}^f – середньозважені ціни за кордоном (foreign) у моменти часу t і $t-1$ відповідно.

I_t^{pd} , I_t^{pf} – відповідно індекси внутрішніх цін і цін за кордоном за період часу від $t-1$ до t .

Крос-котирування – це визначення курсів двох валют відносно одна до одної через курс кожної з них відносно до третьої валюти.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Бестужева С. В. Міжнародні економічні відносини : навч. посіб. / С. В. Бестужева. – Харків : ХНЕУ, 2009. – 384 с.
2. Білоцерківець В. В. Міжнародна економіка : підручник / В. В. Білоцерківець, О. О. Завгородня, В. К. Лебедева ; за ред. А. О. Задоя, В. М. Тарасевича. – К. : ЦУЛ, 2012. – 416 с.
3. Герасимчук В. Г. Міжнародна економіка : навч. посіб. / В. Г. Герасимчук, С. В. Войтко. – К. : Знання, 2009. – 302 с.
4. Дахно І. І. Міжнародна економіка : навч. посіб. / І. І. Дахно. – К. : МАУП, 2006. – 248 с.
5. Киреев А. П. Международная экономика : [учеб. пособие] : в 2-х ч. / А. П. Киреев. – М. : Международные отношения, 2001.
6. Козак Ю. Г. Міжнародна економіка : підручник / Ю. Г. Козак, Д. Г. Лук'яненко, Ю. В. Макогон. – К. : ЦУЛ, 2009. – 560 с.
7. Козик В. В. Міжнародні економічні відносини : навч. посіб. / В. В. Козик, Л. А. Панкова, Н.Б. Даниленко. – К. : Знання, 2011. – 470 с.
8. Кудров В. М. Мирровая экономика : учебник / В. М. Кудров. – М. : Юстицинформ, 2009. – 512 с.
9. Лук'яненко Д. Г. Міжнародна економіка : підручник / Д. Г. Лук'яненко, А. М. Поручник, Я. М. Столярчук. – К. : КНЕУ, 2014. – 762 с.
10. Міжнародна економіка / ред. Ю. Г. Козак. – К. : ЦУЛ, 2008. – 1118 с.

11. Міжнародна економіка : [навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц.] / за ред. А. М. Поручника. – К. : КНЕУ, 2005. – 156 с.
12. Міжнародна економіка : навч. посіб. / [за ред. В. Є. Сахарова]. – К. : Ін Юре, 2008. – 432 с.
13. Міжнародна економіка : навч. посіб. / [за ред. С. В. Фомішина]. – Львів : Новий Світ, 2012. – 448 с.
14. Міжнародна економіка : підручник / [за ред. А. О. Задої]. – К. : ЦУЛ, 2012. – 416 с.
15. Міжнародна економіка : підручник / [за ред. А. П. Румянцева]. – К. : Знання, 2009. – 541 с.
16. Міжнародна торгівля : [навч. посіб.] / [за ред. Ю. Г. Козака, Н. С. Логвінової]. – К. : ЦУЛ, 2009. – 668 с.
17. Міжнародні фінанси: кредитно-модульний курс : навч. посіб. / за ред. Козака Ю. Г., Логвінової Н. С., Барановської М. І. – К. : ЦУЛ, 2011. – 286 с.
18. Одягайло Б. М. Міжнародна економіка : навч. посіб. / Б. М. Одягайло. – К. : Знання, 2006. – 407 с.
19. Передрій О. С. Міжнародні економічні відносини : навч. посіб. / О. С. Передрій. – К. : Знання, 2008. – 263 с.
20. Рокоча В. В. Міжнародна економіка та міжнародні економічні відносини : навч. посіб. : у 2 кн. / В. В. Рокоча. – К. : Вікар, 2003.
21. Савельєв Є. В. Міжнародна економіка : підручник / Є. В. Савельєв. – К. : Знання, 2008. – 622 с.
22. Світова економіка : навч. посіб. / Ю. Г. Козак, В. В. Ковалевський, Н. С. Логвінова, А. А. Наумчик. – К. : ЦУЛ, 2010. – 328 с.
23. Філіпенко А. С. Теорія міжнародної економічної політики : навч. посіб. / А. С. Філіпенко. – К. : Академвидав, 2013. – 216 с.
24. Філіпенко А. С. Міжнародні економічні відносини: теорія : [підруч. для студ. екон. спец. вищ. навч. закл.] / А. С. Філіпенко. – К. : Либідь, 2008. – 408 с.
25. Фомішин С. В. Міжнародні економічні відносини : [навч. посіб.] / С. В. Фомішин, Ю. В. Колесник. – Львів : Новий Світ, 2010. – 360 с.
26. Шевчук В. О. Міжнародна економіка : теорія і практика : підручник / В. О. Шевчук. – К. : Знання, 2008. – 663 с.
27. Шнирков О. І. Міжнародні економічні відносини / О. І. Шнирков, Р. О. Заблоцька. – Дніпропетровськ, 2012. – 256 с.

Приклад оформлення титульного листа курсової роботи

Харківський національний автомобільно-дорожній університет
Кафедра міжнародної економіки

КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни «Міжнародні економічні відносини»
на тему: « _____ »

Студента _____ курсу групи _____
спеціальності
«Міжнародні економічні відносини»

(ПІБ)

Керівник: _____
(посада, ПІБ)

Національна шкала _____
Кількість балів _____
Оцінка ECTS _____

Члени комісії: _____
(підпис) (посада, ПІБ)

(підпис) (посада, ПІБ)

(підпис) (посада, ПІБ)

м. Харків – 201__ рік

Приклад оформлення змісту курсової роботи

ЗМІСТ

ВСТУП	3
1 ТЕОРЕТИЧНА ЧАСТИНА.	
МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВО-ТЕХНІЧНИЙ ОБМІН	5
1.1 Суть та особливості науково-технічних відносин	5
1.2 Міжнародна передача технології	9
1.3 Міжнародне технічне сприяння	12
1.4 Тенденції розвитку міжнародного науково-технічного та інноваційного ринку	16
2 ПРАКТИЧНА ЧАСТИНА	20
2.1 Міжнародна торгівля та торгова рівновага на світовому ринку	20
2.2 Виграш від міжнародної торгівлі та розподіл доходу	24
2.3 Наслідки введення експортного тарифу	28
2.4 Наслідки введення імпортного тарифу	32
2.5 Теорема Хекшера-Оліна	36
2.6 Валютний курс	40
ВИСНОВОК	43
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ	45

Приклад оформлення списку використаної літератури

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Герасимчук В. Г. Міжнародна економіка : навч. посіб. / В. Г. Герасимчук, С. В. Войтко. – К. : Знання, 2009. – 302 с.
2. Козик В. В. Міжнародні економічні відносини : навч. посіб. / В. В. Козик, Л. А. Панкова, Н.Б. Даниленко. – К. : Знання, 2011. – 470 с.
3. Лук'яненко Д. Г. Міжнародна економіка : підручник / Д. Г. Лук'яненко, А. М. Поручник, Я. М. Столярчук. – К. : КНЕУ, 2014. – 762 с.
4. Міжнародна економіка / ред. Ю. Г. Козак. – К. : ЦУЛ, 2008. – 1118 с.
5. Міжнародна економіка : навч. посіб. / ред. В. Є. Сахаров. – К. : Ін Юре, 2008. – 432 с.
6. Міжнародна економіка : навч. посіб. / ред. С. В. Фомішин. – Львів : Новий Світ, 2012. – 448 с.
7. Міжнародна економіка : підручник / [ред. Задоя А. О., Тарсевиц В. М.]. – К. : ЦУЛ, 2012. – 416 с.
8. Передрій О. С. Міжнародні економічні відносини : навч. посіб. / О. С. Передрій. – К. : Знання, 2008. – 263 с.
9. Рокоча В. В. Міжнародна економіка та міжнародні економічні відносини : навч. посіб. : у 2 кн. / В. В. Рокоча. – К. : Вікар, 2003.
10. Світова економіка : навч. посіб. / Ю. Г. Козак, В. В. Ковалевський, Н. С. Логвінова, А. А. Наумчик. – К. : ЦУЛ, 2010. – 328 с.
11. Філіпенко А. С. Міжнародні економічні відносини: теорія : [підруч. для студ. екон. спец. вищ. навч. закл.] / А. С. Філіпенко. – К. : Либідь, 2008. – 408 с.

Навчальне видання

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до виконання курсової роботи
з дисципліни «Міжнародні економічні відносини»
для студентів спеціальності
292 «Міжнародні економічні відносини»

Укладач: БОЛДОВСЬКА Катерина Петрівна

Відповідальний за випуск: *Горовий Д.А.*

Авторська редакція